

Elck zegg'het voorts

Nieuwpoortse archiefkrant

Verschijnt viermaandelijks - jaargang 11 - nr. 2 - juli 2019

Editoriaal

Uit onze stadsgeschiedenis halen wij de passage aan van hertogin Isabella van Portugal. Zij verbleef enige tijd in het Duynenhuis. Er was echter nog een andere met die naam, een halve eeuw later, de echtgenote van keizer Karel !

Het was abt Crabbe die de refuge binnen Nieuwpoort haar glans bezorgde. Hij liet zichzelf zelfs portreteren door Hans Memling !

Diverse keren hebben Engelse bemoeienissen in de geschiedenis effect gehad te Nieuwpoort. Niet alleen bij het alarm in 1809 maar ook in oktober 1914.

In 1830 trilde de onafhankelijkheid van België tot in onze stad, want men nam afscheid van de Hollandse officieren van het garnizoen.

We neuzen verder in het archief over het stadsbestuur.

Een reportage uit 1938 kondigde de inspanning van het stadsbestuur aan om de badplaats op de toeristische kaart te zetten.

We halen stukken uit de Coutumes of het "gewoonterecht" die aspecten illustreren uit ons stadsverleden.

Nog een notabel persoon had een korte passage in Nieuwpoort : William Stanley ... waarvan er velen zijn, met die voornaam uit zijn familie.

Guido Demerre

NIEUW

Wie graag deze archiefkrant digitaal wenst te ontvangen, kan dat als wij uw e-mail adres mogen gebruiken.

guido.demerre@gmail.be

Geschiedenis

ISABELLA VAN PORTUGAL
(1397-1471)

op passage te Nieuwpoort

Op p. 367 schrijft Bart Van Loo in zijn veel geprezen werk "*De Bourgondiërs*" (2019) :

"Droef te moede trok ook zij de deur van het Brusselsse paleis achter zich dicht. Eerst vond ze een plek in het klooster van Nieuwpoort, daarna verkaste ze definitief naar het kasteel van Motte-au-Bois in Nieperke."

Zij zou het hof verlaten hebben met een gevolg van 30 personen w.o. 15 hofdames in 1457!

AMBITIEUS

Zij was de derde echtgenote van Filips (III) de Goede sinds 1430 met hun huwelijk in Sluis. In 1433 werd de troonopvolger Karel de Stoute in Dijon geboren.

De Bourgondische hertog Filips de Goede (ook graaf van Vlaanderen) was in conflict met Engeland en sloeg in 1436 een beleg rond Calais, een

Engelse enclave, dat mislukte. De (onbetaalde) stadsmilitie keerde terug naar Brugge en eiste zijn gage. De hertogin stuurde hen echter naar Sluis om de Engelsen te bevechten ... maar ze stonden er voor gesloten poorten.

Dat werd het begin van de Brugse opstand die op 22 mei 1437 haast het leven van Filips kostte. Zijn schout Stassaert Brisse werd gelyncht en de admiraal Jan Van Horne vermoord in de duinen ...

Jan Van Horne

De hertog kreeg de opstand bedwongen tot een "amende honorable". Isabella kon echter de pijn verzachten door in 1439 twee handelspacten te onderhandelen met Engeland. Ze was tenslotte aan moeders kant een kleindochter van John of Ghent en een achterkleindochter van Edward III en aan het Engelse hof was Frans toen nog de voertaal.

Haar bemoeienissen leidden in 1440 tot de vrijlating van Karel van Orléans bij koning Henri VI van Engeland. Er kwam een vredesverdrag tussen Engeland en de Bourgondiërs.

Ze verzamelde heel wat krediet buiten het hof op die manier, maar haar wettelijk echtgenoot had in tussen tot dertig maitresses en achttien (toegegeven) bastaard-kinderen. Er was grote onenigheid tussen de hertog en zijn troonopvolger Karel (de Stoute) die op Isabella kon rekenen. Op die manier was er een lat-relatie ontstaan en trok ze zich terug in het kasteel bij Morbecque nu bij het Forêt domaniale de Nieppe. Vanaf 1465 verzonk de hertog in seniliteit.

Filips(III) de Goede

PASSAGE

"Het" klooster te Nieuwpoort waar zij even zou verblijven, kan moeilijk anders zijn geweest dan het "Duynenhuys" van de abdijs Ten Duinen.

Abt Everaert van Over 't Veldt had deze refuge verworven binnen de versterkte stad. Hij kwam echter te overlijden in 1457.

Prompt vroegen de monniken aan de abt van Ter Doest (een dochterstichting van Ten Duinen) om de verkiezing te helpen organiseren voor een nieuwe abt. Meteen werd Jan Crabbe door het kapittel geïnstalleerd in Koksijde.

"De ceremonische plechtigheden waren nauwelicx volcommen, toen daer de commissarissen des prinsen wegen toegecommen zijn die de gedane verkiezinge onweert verclaerden."

De prins had blijkbaar een pauselijke bulle (sic) waarin stond dat de opvolger in Ten Duinen de kardinaal van Lissabon, Jacob (Jaime) van Portugal moest zijn.

INMENGING

Bij zulke aanstellingen, had de wereldlijke heer inderdaad het voorrecht om een "placet" uit te spreken. Dat moet ons nu in België niet verbazen, want bij de benoeming van een nieuwe bisschop moet dat eerst bij het ministerie langs !

Het was niet de enige hofhouding waar intriges aan de orde van de dag waren. Zelfs de kroonprins van Frankrijk Louis (XI) had zijn toevlucht gezocht in het Bourgondische rijk.

In Portugal was er een gewapend conflict ontstaan tussen het leger van Peter, hertog van Coimbra, en dat van de koning van Portugal. In de Slag bij Alfarrobeira (1449) werd onder meer zijn derde zoon Jacob gevangen genomen. Hij kon ontsnappen en met zijn broer Johan en zus Beatrix zochten zij hun toevlucht aan het hof van Bourgondië bij hun tante Isabella.

Jacob van Portugal studeerde in Vlaanderen en werd aangesteld als bisschop van Atrecht (Arras) in 1453... met de steun van zijn tante. Ofwel zocht men een goede huwelijksparthij voor die verspreide kroost ofwel een serieuze post met fatsoenlijke vooruitzichten.

Hij werd aangeraden zich bij de paus in Rome te bevragen en Nicolaas V die medelijden had met zijn onfortuinlijk lot, benoemde hem tot apostolisch administrator van het aartsbisdom van Lis-

sabon. Hij was trouwens te jong om aartsbisschop te worden.

In 1455 werd hij wel kardinaal-deken benoemd door paus Calixtus III ... en toen die stierf hielp hij in het conclaaf Pius II als nieuwe paus verkiezen. Onderweg in Italië werd Jacob ziek en stierf op z'n 26ste verjaardag in 1459.

Daarmee was de kandidaat van het Bourgondische hof ... niet meer voor handen. Al waren zowel de pausen als de algemene abt van de Cisterciënzers in Clairvaux beducht voor de dwang van het Bourgondisch hof !

TWEEDE POGING

Twee jaar voordien had men de monniken verboden zich te bemoeien met de kloostereigendommen.

Meester Jacob van Drincham, ridder en hoogbaljuw van Veurne, had van de hertogin de opdracht gekregen:

“om al het goet van 't clooster aen te slaen, ende aen alle de pachters ende ontfangers van 't selve stricktelick aen den abt Jaques van Portugal te betalen. De religieusen, hun hier over beclagende, beraden hun met den abt van Clervaux ende, naer rijp overlegh, oordeelde hy dat sy moesten wijcken voor het geweld.”

Jan Crabbe had zich uit voeten gemaakt en verborg zich in het uithof Zande, een eigendom van de abdij in Zeeuws Vlaanderen. Hij werd verraden en *“by order der hertoginne in het casteel van Temsike gevangen gehouden ...”*

En nu veranderde de paus Pius II het geweer van schouder en stuurde een bulle met de goedkeuring voor de aanstelling tot abt van Jan Crabbe. Hij werd bevestigd op voorwaarde dat Isabella haar akkoord zou geven. Dat akkoord kwam er : *“midts de belofte dat hy aen haer eene goede somme geldts soude geven, om 't welcke te krijgen 't clooster sterckelick belast wiert.”*

Abt Crabbe zou de geschiedenis ingaan als een zeer bekwaam administrator. Hij slaagde erin het

“Duynenhuis” haar schittering te bezorgen en helemaal af te betalen. In de jaren 80 van de 15e eeuw was die rijke abdij een begerenswaardig goed.

Bij het aantreden van Maria van Bourgondië als hertogin kwam waarschijnlijk onder zijn impuls een clausule in het *“Algemeen Privilegie”* die de aanstelling van commendataire abten (zoals die van Jacob van Portugal) verbood.

Maria van Bourgondië trouwde met Maximiliaan van Oostenrijk, die eerst als regent bestuurde voor zijn verongelukte echtgenote ... en nog eens later voor de minderjarige troonopvolger Filips de Schone.

Jan Crabbe (H. Memling)

In 1477 werd Crabbe voorzitter van de raad die de magistratuur zou hervormen tot 1486.

Maximilliaan wou in 1482 nog eens proberen om Antonius van Bergen naar voor te schuiven als opvolger van Crabbe. Deze laatste kreeg één dag bedenktijd ... maar Maximilliaan zwichtte. Het zou Petrus Vaillant worden ... in 1488.

BESLUIT

De *“Aartsvaders van de Lage Landen”*, zoals de bijtitel luidt van het werk van B. Van Loo vormden een ongemeen belangrijke factor in de politiek van de 15e eeuw. Het netwerk van de vorsten uit alle hoeken van het continent hadden een duidelijk invloed om de organisatie van het openbaar leven. Zowel de pausen als machtige leiders van abdijen en kloosters waren ofwel beducht ... en/of omkoopbaar zoals de prinsen.

De Lage Landen bij de zee vormden een rijke en aantrekkelijk partij in de allianties tussen de opkomende rijken als Frankrijk, Engeland ... en later Spanje, Oostenrijk .

red. G. Demerre

P. Heinderycx, Jaerboeken van Veurne en Veurneambacht, uitg. E. Ronse, Veurne, 1853.

B. Van Loo, De Bourgondiërs. Aartsvaders van de Lage Landen, uitg. De Bezige Bij, Amsterdam, 2019. Wikipedia.

ALARMTOESTAND TE NIEUWPOORT 1809

Vooraf

Op 28 augustus 1808 verneemt men in Nieuwpoort dat de Fransen met grote verliezen zich uit Spanje moesten terugtrekken, want de Engelsen waren er tussengekomen met een militaire campagne.

[Een conflict tussen Napoleon met Groot-Brittannië leidde tot een blokkade tegen de Engelse handel met het vasteland ... waaraan o.a. Portugal, Denemarken en Rusland zich niet hielden. Napoleon wou Spanje domineren door een stuk van Portugal aan te bieden. Uiteindelijk zette hij zijn broer op de Spaanse troon ... en dat kon Engeland niet over haar kant laten gaan ! Ze stuurden Arthur Wellesley (Wellington)]

Napoleon Bonaparte 1808

In september heeft men te Nieuwpoort negen nieuwe recruten nodig voor het supplement van 80 000 man uit de vier vorige jaren ... Wie het hoogste lot trok was erbij !

Er was "meerdere verlegentheit onder de ouders en kinderen door het gedeurig vraegen van manschap, en die te laeten vermorden. De rijke gaven uijt nemenden geldt om mannen te koopen voor hunne kinderen en die te bevrijden voor te moeten soldaet wesen. Daer waeren er die hunnēn hofsteden en landen, tsij verkogten ofte die besetten, emmers men gaf tot duijst en twalf hondert kroonen voor eenen man"

[een kroon was 3 gulden, dus zou de prijs nu een waarde van 21 000 tot 26 000 euro hebben...]

Austerlitz

Op 7 september vernam men dat de keizer Napoleon vertrokken was naar Erfurt in Saksen om een akkoord te sluiten met de keizer van Rusland.

Op 6 december werd de kroning van de Franse keizer (1804) gevierd alsook zijn overwinning in de Slag bij Austerlitz (1805). Er trouwde een koppel te Nieuwpoort en kreeg daarbij 300 Franse frank.

[waarde nu : 1 000 euro]

Op 7 januari 1809 was er nog eens conscriptie, reeds de achtste sedert de instelling door de Fransen.

In april doet het gerucht de ronde dat er oorlog zal uitbreken met de keizer van Oostenrijk. Op 20 april komt hij met een machtig leger Beieren binnen. Er trokken daarop troepen vanuit Frankrijk naar de Rijnstreek met ook manschappen die zich uit Spanje hadden moeten terugtrekken.

Op 4 mei vernam men dat er een grote veldslag was voltrokken " tusschen de legers der Franschen geallieert met die van Beijeren en Wurtembursche troupen tegens de Oostenrijksche, en dat dese laste de nederlaege hebben gehad met verlies van menigte krijgsgevangen en krijgsgeluijg ". Op 10 mei verneemt men in Nieuwpoort dat Napoleon voor de tweede keer binnen Wenen is getrokken, waarbij de Oostenrijkse keizer met zijn hofhouding is gevlucht.

Wagram

[De eerste keer was dat gebeurd in 1805, na de overwinning in Austerlitz, de tweede keer na de

overwinning in 1809 te Wagram. Toen Ludwig van Beethoven dat vernam schrapte hij de titel van zijn 3e symfonie opgedragen aan Napoleon en verving het door "Eroica" !!]

"Op 4 juni is alhier gesongen den t'deum om godt te bedanken over de vicktorien begaelt door de Franschen."

"Op den 14 julij vernaemen wij als datter door den keijser van Oostenrijk eenen stilstand van waepenen was gevraegt aen de Franschen, den welken was toe gestaen voor een maent, en om den vrede te sien te behandelen, en het bloedtstorten, die als revieren vergooten wierdt, te doen ophouden. Op den 20 julij en volgenden daegen hoorde men niet anders als van de brieven die af quaemen van den kant van Weenen, van de jonkheden van dese stad waer af er waeren twee doodt en vijf waeren er gequest die stonden naer huijs keeren met hunne congeen als onbequaem voor den dienst, en als die thuijs sullen wesen onbequaem om nog te kunnen werken voor hun kost."

Dreiging

Op 2 augustus vernam men in Nieuwpoort dat de Engelsen waren binnengevallen in het eiland Walcheren en er slechts Vlissingen nog niet hadden bezet.

"...welke stad die gingen met den eersten bombardeerden soo langst de zee, als het land. Aenstonds op dese maere was alles in beweginge. De troupen mosten met geforceerde stappen aenstonds naer Antwerpen. Daer was de maere dat d'Engelsche op trocken naer die stad om aldaer te verbranden den scheeptimmer werf, en de alreede gebaude oorlog-scheepen die daer laegen mede te nemen."

[Het Bonaparte-dok in Antwerpen dateert uit die tijd. Daar staat nu het MAS juist naast !]

"Op den 3 ougust s'avonts ten thien euren sloug alhier den allarm. Alles was in beweginge. Daer laegen voor onse haevent seven en dertig groote Engelsche oorlog scheepen. De garde kotten (?), garde nationaellen, de cannoniers, mosten alle naer het strange uijt vrees voor eene landinge.

Op den 4 ougust logeerden alhier vijfthien hondert man. Het waeren alle menschen die van hun werk waeren afgenoomen van den kant van Duijkerke, en Bergen en Sinte Homas als guarden mobillen. Selfs waeren er nog die hunnen werk schorten aen hadden als hun de tijd niet gelaeten hebbende om naer hunne huijsen te mogen gaen hun werkleeden, ofte aen hunnen vrouwen te moogen spreken. Alle dese lieden waeren gewaepent met stocken thuner*

defentie. Daer was order van al het manschap te nemen die de jaeren hadden van negenthien tot negen en vijftig.

Op den 5 ougust was het door passeeren van manschap onophoudelijk, die alle vertrocken soner rusten naer Brugge. Daer was order als dat alle departementen mosten leveren seshien hondert man garde mobillen, soo wel van dit land als uijt gans het Fransche sonder te rekenen de troupen soo van de depots die er nog in het fransche waeren, als andersints, en dit alles most met verhaeste schreeden naer Antwerpen trecken als ook langst de Schelde."

Op 7 augustus en de volgende dagen was er een onophoudelijk troepentransport, waarbij de binnenschepen opgeëist waren ...

Op 10 augustus was Nieuwpoort, zoals Oostende vrij verklaard om mannen te leveren omdat zijn al lange tijd burgers hadden ingeschakeld als stadswacht.

"Op den 12 ougust tegen den avont hoorden wij uijt nemende schieten met het canon het geene ons dede peijsen als dat het was op de stad Vlissingen, welkers bombardement was begonnen."

Op 15 augustus was het echter feest, omwille van de geboortedag van de keizer en de processie ging uit met voor de eerste keer "het allerheiligste"*** wat al een hele tijd niet meer was gebeurd (1797)!

De troepen stonden opgesteld langs de straten met hun officieren en burgerlijke wacht alsook het muziekkorps.

"Op den 17 ougust was de pasagie nog even sterk, en besonder desen nagt. Onze stad was vol menschen tot acht en thien in een huijs volgens de groote der huijsen, en dit was uijt oorsaeke als datter geen scheepen meer en waeren om die te vervoeren, en te moede om voorts te trecken maekten die halte en bleeven in de stad logeeren. In desen was den optrek meer als oeijt soo langst dese stad, als langst ander wegen, en besonder nog meer langst Iper en alle de calzide wegen. Het scheen dat het Fransche was uijt gelaeten om d'Engelsche te gaan bevegten en die uijt het rijk te jaegen. Daer moet kommen een leger van hondert vijftig duijst man."

Op 20 augustus vernam men dat Vlissingen gecapituleerd had en het garnizoen was afgevoerd naar Engeland. Zo hadden de Engelsen controle over de Scheldemonding ... maar tot een aanval op de stad Antwerpen kwam het niet.

[Wat men in Nieuwpoort zich slechts in oktober realiseerde was, dat de Engelse bezetting van Walcheren het slachtoffer was geworden van Zeeuwse koorts waar het moerasachtige Zeeland in die tijd berucht om was. Eind augustus waren al 3.000 Britse soldaten ziek en medio september was dit aantal toegenomen tot 10.000. De epidemie van waarschijnlijk malaria, tyfus, buiktyfus en dysenterie, wat al snel *Walcheren fever* genoemd werd door de Britse soldaten. De Britten stierven in groten getale en 's nachts vonden massabegravenissen plaats.]

“Daer lag alreede een leger van hondert duijst man, tsij tot Antwerpen, en langst dees kant der Schelde, als ook in het land van Cadsand.”

Op 22 augustus kwamen hier 400 dragonders logeren om 's anderendaags verder te trekken. Op 24 augustus kwamen 800 gendarmen voorbij.

Op 30 augustus kreeg de stad bezoek van de “minister van oorlog” die op inspectie van “alle de stadswerken besigtigen of die in staed van tegen weir waeren”.

Henri Jacques Clarke

Dat was Henri Jacques Guillaume Clarke (1765-1818), als comte de l'Empire 1e graaf van Hunebourg en als duc de l'Empire 1e hertog van Feltré, dankzij zijn inzet bij het tegenhouden van de Britse invasie op Walcheren.

Op 31 augustus kwamen nog altijd manschappen voorbij, maar minder dan vorige dagen. *“Veel van die waeren gekogt, andere voor hun selven”*

[Er waren dus huurlingen bij !! *“Men betaelde tot een alve kroone par dag, sommige tot een gulden en andere tot seshien stuivers, emmers men gaf het geene er wiert gevraegt, besonder de buijten lieden om mannen te koopen, of die af te heuren, om te kunnen thuijs blijven.”*]

Een kroon was 3 gulden of 60 stuivers, 1 gulden was 20 stuivers, dus de dagvergoedingen schommelden dus tussen 11 en 5,60 euro aan

huidige waarde]

Op 1 september was de oogst in de schuren *“niet sonder uijt nemende verlegentheijd voor den selven t'hebben uijt gestaen, want in den tijd van ses weken gepasseert, en hadden niet eenen dag geweest of het hadde geregent.”*

Gelukkig waren er veel aardappelen en wintergroenten maar weinig fruit ... *“want daer moet eten wesen, met een leger van hondert vijftig duijstent mannen in ons gebeurte”.*

“Op den 20 7bre is alhier gearriveert een batte-lion garde mobillen kommende van Versalien (Versailles), en des anders daegs vertrocken naer Oostende. Op den 22 7bre sijn weder gekeert de voorseijde troupen naer dese stad, als tot Ostende geene platse meer sijnde ...”

Half oktober werd vernomen dat er ziekten waren uitgebroken en *“datter uijt nemende veel der garde mobillen weg liepen en naer hunnen hujsen weder keerden als ook datter uijtnemende veel daer af ziek waeren door den gedeurigen regen en mistig weder dat wij hadden, als ook door aermoe-de en gene logementen want meest alle die lieden moesten liggen in het oopen veldt, sonder tenten of jets om hun te decken ...”*

“Als ook was de vlugt onder de guarden mobillen even groot. Daer was bij hun een spreek woordt, wij gaen om taback, en dit was het woordt van hun vertreck. Wij hadden alhier nog altijd in garnizoen het batellion van Versalien, als ook een batteljon Pruijssen en Oostenrijkers die dienst hadden genomen ...”

[Napoleon had sinds een tijdje de Pruisen (1806) als bondgenoot tégen Oostenrijk en werkeloze Oostenrijkse soldaten wilden ook hun penning verdienen ...]

Op 12 december werd 's morgens om tien uur aangekondigd dat de Engelsen het eiland Walcheren hadden verlaten. Op 16 december kwam de commandant terug uit Brugge die de generaal van het departement had moeten bijstaan ... en die bemiddeld had om Nieuwpoort te vrijwaren van het leveren van manschappen.

“Op den 10 janrij is alhier opgereggt een groote maeltijd door d'heeren der municipaliteijt als ook door d'heeren officieren van de borgerlijke wagt, tot bedanking aen den commandant, om dat het was door sijn toe doen dat dese stad was gespaert

van te leveren eenigste manschap in de laste gebeurtenissen.”

(cit. van J.B.Rybens p. 177-185)

commentaar G. Demerre

* Sint-Winoksbergen en Sint-Omaars

** Dit begint onbekend te worden voor de jongere generatie ... nl. een grote hostie in een monstrans van edel metaal ... zoals er een groot exemplaar nu staat in de schatkamer van de O.L.Vrouwkerk.

Hollanders

NIEUWPOORT Vooravond 1830

“De Toekomst” R.D. 15-08-1937, 22-08-1937, 29-08-1937, 05-09-1937

De naweeën van de Napoleontische oorlogen lieten zich in de Hollandse periode ook in Nieuwpoort voelen. Nochtans zorgde men voor veel werk door de vesting helemaal om te bouwen. Het aanzienlijk garnizoen zorgde voor nering en tering in de stad. Wat echter zeer kwalijk uitviel waren de “*verpletterende beperkingen*” die de handel en nijverheid beknotten.

Het kwam over alsof de officiële tegenkantingen Nederland bevoordeligden. De stokerij lag stil, de zoutketen waren verlaten, een paar brouwerijen hadden hun deuren moeten sluiten, de visserij kwijnde weg ... In de haven was het ellendig gesteld want zware lasten drukten op allerlei goederen.

De behoefte onder de bevolking nam toe. We vonden nergens een spoor van revolutionaire gedachten ... Men was helemaal onverschillig tegenover de rellen van 25 augustus 1830.

Een tijdje later kwam het bericht dat de Patriotten te Brussel een “*Nationale Burgerwacht*” hadden opgericht. Wie kon lezen was natuurlijk vlugger op de hoogte ...

De propaganda spaarde geen middelen om elk- een voor haar zaak te winnen. Het actieve publiek viel uit elkaar in twee kampen : Patriotten en Oran- gisten.

Frans Van Baeckel

Burgemeester Van Baeckel en secretaris Stey- laers hielden de gemoederen in bedwang. Ze slaagden erin de twee kampen eerder als politieke tegenstanders dan als gewapende facties uit el- kaar te houden : hervormingsgezinden tegenover conservatieven.

Het bleef bij herberg- en salonpraatjes. Politie- agent Pieter Degroo kon de orde handhaven.

Burgemeester Van Baeckel stond niet helemaal onsympathiek ten aanzien van de Patriotten maar deelde de mening van de meerderheid van de be- volking, die dacht dat de beweging te ver ging. De actieve Patriotische gedachte had aanhangers in de machtige families Meynne en de Brauwere.

Louis Meynne

Louis Meynne was wellicht de leider van de Nieuw- poortse patriotten, als eerste schepen, commissaris van politie en hoofd van de burgerwacht. De Hollandse Scheepvaartwetten hadden hem als re- der schade berokkend en hij droeg de Orangisten niet in zijn hart. Niemand verbaasde er zich over dat hij openlijk partij koos.

De burgemeester en eerste schepen wantrouwen elkaar. Meynne had blijkbaar middelen gevonden om “*het volk dat onder hem werkte*” voor zich te winnen. Franciscus de Brauwere, alhoewel geen dikke vriend van Meynne, deelde dezelfde ge- dachten maar was wel gezapiger. Havenkapitein

Henri Vanderbeke met gezag in de visserij- en schipperswereld, was ook voor de omwenteling gewonnen en stond Meynne terzijde.

Er ontstond dan toch tumult in de stad toen het gerucht de ronde deed eind augustus dat de soldaten in Brugge op het volk hadden geschoten.

“Den 28sten augustus ‘s avonds ten zeven uren had er te Brugge een opstand in de gevangenis plaats. De wagt wierd overmeesterd door zeventien crimineele gevangenen, die zich van de sleutels meester gemaeken en de vlugt naemen... Dit veroorzaekte een toeloop van volk, gevolgt door eenige kleijne straet jongens kwamen naer de markt geloopen, smeeeten eenige rijften in ...Vandaer namen zij hunne rigting door de Ste Amandstraat, de Steenstraat ... toen een zestig-tal gewapende burgers en een detachement van het garnizoen zijn aengekomen zoo dat het wel noodig wierd er op te schieten het welk ook geschiede, met dat gevolg dat er drij dood bleven, 4 gekwetst en de plunderaers op de vlugt raekten ...” (T.C. De Roo p. 400-401)

De twijfelaars liepen over naar het kamp van de Patriotten. Het Nieuwpoortse garnizoen, ongeveer 300 man, bestond uit Vlamingen en Hollanders maar met een meerderheid van Hollandse officieren. Het is nagenoeg zeker dat onder de soldaten sympathie was gegroeid voor de Patriotten door de invloed van Meynne en de Brauwere. Meynne had er voor gezorgd dat de burgerwacht mannen telde die goed bewapend waren en hij wachtte zijn tijd af op een slag te slaan.

Op 29 september bood hij zich aan bij de kazerne en vroeg de overgave van het garnizoen. De burgerwachters, 80 tot 90, waren reeds over de stad verspreid.

“ ... Een ijder riep men moet zelfs wagt doen, en de poeder-magazijnen bezetten ‘t gene men reeds eenige dagen te voor had gezegd want de kommandant der artillerij Opdam heeft gedreijgd die te doen springen ... Veele burgers liepen op het kollegie en in de schepen-kamer, waer de wet vergaederd was...

Den burgemeester den heer Franciscus Van Baeckel, om de burgers te bevreedigen, was verpligt zich naer de plaetse te begeeven ... en verzogt hun hunne wapens af te leggen ... ‘t gonne dadelijk geschiede ...

Den kommandant der artillerie Opdam staende voor de deur van den plaetscommandant Van Rappard ... Ik verklaere Ulieden met waarheijd

dat ik nimmer in de meening hebbe geweest iets tegen de burgers te doen. Schiet mij dood, wilt gij. Het volk riep dan, doet ons geen leet, er zal u ook geen worden aengedaen.” (T.C. De Roo p. 414)

Alles was verlopen zonder bloedvergieten en zonder echte rellen en Louis Meynne groeide uit tot een held.

Maar zoals het wel meer gebeurd in een kleine gemeenschap kwam er tweedracht en vetes tussen families leidden tot bittere tegenkanting.

Meynne droeg daar veel toe bij. Hij had een hoogmoedig karakter en bezigde een opgeschroefde taal die velen niet aanstond. Hij behoorde tot wat zou uitgroeien tot een liberale partij. De vrijzinnige opvattingen van de Hollandse regering strookten wel met zijn opvattingen maar andere feiten maakten die regering hatelijk in zijn ogen.

Als scheepsreder werd hij jaren lang geschaad door beperkingsmaatregelen. Hij zag met lede ogen hoe de nood vele gezinnen binnensloop.

Zijn eerste stap was zijn mannen van de burgerwacht bewapenen met de wapens die het garnizoen had neergelegd. Men nam bezit van de kazernes, de vesten, de poorten, de magazijnen, de munitiedepots en de stadsgebouwen. Bij de haven werd een wachtpost bemand.

Na een etmaal deed het gerucht de ronde dat Hollandse troepen in aantocht waren. Dat bleek vals maar dan ontstond de mythe dat door *“mettre au jour la bravoure de nos volontaires”* de oorzaak was dat de Hollanders 3 dagen later inscheepten naar Vlissingen en de Vlamingen naar huis trokken.

“Den 2den october kwam de maere dat er van het garnizoen van Jper afkwamen 120 Hollanders, zoo officieren als soldaeten met vrouwen en kinderen, van alwaer zij weggejoegen en dat zij reeds te Schoorbakke waeren. Kort daernaer kwam er enen persoon van Oostende aenkondigende dat die lieden alhier zouden worden ingescheept voor Vlissingen, en dat er reeds een stoomboot, zeker schip die zonder zeijlen en tegen de wind tot zee vaerde, en die met behulp van koolvuer konde doen vaeren, sedert eenige jaeren uijtgevonden voor onse haven lag om die in te schepen ... “ (T.C. De Roo p. 416-417)

Burgemeester Van Baeckel en secretaris Steylaerts werden tot aftreden gedwongen. Franciscus de Brauwere werd burgemeester, voorzitter van den regentenraad, en Meynne werd voorlopig secretaris. Henri Vanderbeke verving Meynne als eerste schepen en commissaris van politie.

Op het stadhuis had men de nieuwe officieren van de Burgerwacht gekozen :

Commandant Pieter de Brauwere en officieren Henri Vanderbeke, Henricus de Brauwere, Louis Meynne, Pieter Lefevere, Franciscus de Brauwere en Louis Foqueur.

Naderhand kon men zich erop beroemen dat te Nieuwpoort *“geen enkele politieke samenzwering tot ontknooping geraakte, geen dorpstoneeltjes noch volksdrijven waargenomen werden en de opstokers tot geweld hun loensche pogingen niet durfden doorvoeren”*.

De bezetting door de burgerwacht duurde ongeveer een jaar tot een nieuw garnizoen kwam dat bestond uit een bataljon van het 2e linieregiment. De plaatscommandant was een zekere Saeghermans.

Het nieuw regime bracht niet wat men ervan verwacht had. Voor Louis Meynne in 't bijzonder en voor de bevolking in 't algemeen voelde men dat het centraal bestuur evenzeer de stad verwaarloosde als het Nederlandse.

Het valt niet te ontkennen dat veel tijd en krachten verspeeld werden aan het uitvechten van persoonlijke veten. Louis Meynne, de aangewezen man om onze rechten in Brussel te verdedigen, maakte te veel jacht op eretekens (sic). De meerderheid van de gemeenteraad had meer aandacht voor een zakelijk voordeel.

Meynne had meer aandacht moeten besteden aan de haven. Maar mogelijks deed er zich een kentering voor in het vissers- en havenbedrijf.

Daarentegen eigende hij zich de titel toe van Majoor-commandant van het 1e bataljon Burgerwacht van het kanton Nieuwpoort. Zijn ambt als stadssecretaris legde hij neer om lid te worden van de raad. Zijn vriend en beschermeling Henri Vanderbeke bevorderde hij tot eerste schepen en commissaris van politie maar ook havenmeester. In strijd met het reglement werd Vanderbeke ook kapitein van de Burgerwacht.

Keer op keer stelde Meynne voor in de raad, dat hij in Brussel zou voorstellen, op dat Nieuwpoort een erevaandel zou krijgen ... maar de raad wou eerder de inrichting van de haven verbeteren. De kwestie van het erevaandel bleef hangen en Meynne bitter ontgoocheld besloot zelf naar de koning te schrijven. Dat deed hij in naam van de Burgerwacht en zijn medeburgers, dus vergat dat de raad eigenlijk negatief was voor die demarche.

Het gevolg was dat hij de aandacht had getrokken en in 1832 bleven de beloofde verbeteringswerken aan de haven in de kartons zitten. Het gerucht liep dat men het garnizoen zou terugtrekken. In 1834

gebeurde dat ook en slechts enkele kanonnières bleven om het poedermagazijn te bewaken.

Een rekest werd opgesteld en iedereen die naam had in de stad ondertekende.

“De scheepvaart blijft kwijnen omdat wij geen loodwezen bezitten. De vissscherij is in ellendigen staat. Wij konden nog voort met het garnizoen, maar dat is ons nu ook ontnomen. De onafhankelijkheid van België had ons hoop gegeven om onze stad te zien herleven. Maar het is heelmaal anders uitgevallen. Nieuwpoort blijft totaal vergeten.”

De troepen kwamen naderhand wel terug.

J.B. Rybens, T.Ch. De Roo sr & T.C. De Roo jr, Beschrijving der stad ende haven van Nieuport in het graefschap Vlaenderen benevens alle de merkwaardigheden er in begrepen voorgevallen zoo binnen deze stad als in de omliggende plaatsen ende landen 1770-1876, uitgave Bachten de Kupe, 1966, 487 p.

Lees ook NAK 6/2

AFSCHEID VAN DE HOLLANDERS

Zenuwachtigheid

Met Sint-Michielsdag 29 september 1830 kwamen enkele reizigers uit Oostende te Nieuwpoort, roepende : *“wel zijt gijlieden alhier noch Hollandsch, jaegd die alle weg !”*. Dat noteert Thomas De Roo sr. in zijn kroniek, die verder bouwde op de geschriften van zijn voorganger J.B. Rybens.

Na de hoogmis zag men enkele kanonnières voorbij het stadhuis lopen met getrokken sabel op weg naar het arsenaal bij het Kasteelland, wat voorbijgangers nerveus maakte. Even later kwamen langs de Oostendse poort (nu Langebrug-oprit) twee *“maréchausseen”* te paard met kokarden op de borst roepende : *“Alles is gedaan, vivat, vrijheid”*. Dit veroorzaakte een samenloop van mensen in de Kruisstraat (Langestraat) bij het stadhuis, waar de magistraat vergaderd zat.

Omwille van het tumult trok burgemeester Franciscus Van Baeckel naar de kanonnières om hen te verzoeken de wapens neer te leggen en naar de kazernes terug te keren. De commandant van de artillerie Opdam stond vóór het huis van de plaatscommandant Van Rappard. Er was wat groep vanuit de samenscholing ...

De Roo schreef dat hij niet kon vermoeden dat Van Rappard iets van zin waren tégen de burgers, want het was iemand *“die dagelijks in estaminet*

kwam en bij de burgers verkeerde.”

In de namiddag had het stadsbestuur een lijst opgesteld van burgers die, gewapend, afgewisseld de wacht zouden optrekken. Men verkoos als hoofd van de burgerlijke wacht Pieter de Brauwere en tot officieren Franciscus en Henricus Vander Beke met instemming van de plaatscommandant. Er werden geweren uitgedeeld aan 50 man om gezamenlijk met de troepen 's avonds de wacht te doen.

Er was toch een zeker vertrouwen, want de soldaten van het garnizoen waren Vlamingen die stelden dat ze naar huis wilden. Alleen de officieren waren Hollanders. Er werden cocarden uitgedeeld rood-zwart-geel (sic) gelijk in de omwenteling van 1789 tot 1791.

Ontbinding

De 30 september in de vroege ochtend zag men de soldaten wegtrekken, want de officieren konden het blijkbaar niet beletten. Ze kregen soldij uitbetaald en om 7 uur liepen 30 tot 40 de poorten uit zingende “Vivat de Belgien, Vivat de Nieuporters”.

“Met ransel en bagagie, hunne wapens alhier laetende. Gelukkig voor ons dat het garnizoen uijt geene Hollanders bestond.”

Op 1 oktober was er in het stadhuis een gereglementeerde verkiezing met biljetten voor een uitgebreider officierenkorps van de burgerwacht. De commandant werd weer Pieter de Brauwere en de zes officieren: Henricus Vander Beke, Henricus de Brauwere, Louis Meynne, Pieter Lefèvere, Franciscus de Brauwere en Louis Foqueur.

Nadat 120 Hollanders vanuit Ieper: officieren, soldaten met vrouwen en kinderen gesignaleerd waren aan Schoorbakke gingen 100 gewapende burgers uit Nieuwpoort hen tegemoet. Iemand uit Oostende wist dat het de bedoeling was om in te schepen in de haven van Nieuwpoort voor Vlissingen.

Er lag een schip *“die zonder zeijlen en tegen wind tot zee vaerde, en die met behulp van koolvuur konde doen vaeren, sedert eenige jaeren uijtgevonden.”*

Afscheid

Het was dan ook de beurt aan die van het garnizoen van Nieuwpoort.

“Den officier kommandant bij de Kaeij poort ko-

mende, keerde zich naer de burgers een ijder zweeg, hij zeijdt dat hij met uijtneemende leetwizen Nieuport verliet, dat hij nimmer een garnizoen had gehad alwaer hij beeter en fraeijer menschen had gevonden, dat hij in Holland komende zulks overal zoude kenbaer maeken en zelfs dit in de Haerkemsche (Haarlemse) gazette laten aenkon-digen, dat hij had gedagt zijne oude dagen alhier overtebrengen. De traenen kwamen in zijn oogen, ook in diegene zijner soldaten, die een ijder vaertwel wenschten.”

Op 4 oktober 's avonds kwam er een merkwaardig heerschap uit Brussel ... om te testen of Nieuwpoort zich zou onderwerpen aan het *“provisoir gouvernement”*.

[Lees daarover in ons blad NAK jg. 6/2]

Twee dagen later werd commandant Van Rappart en die van de genie, die huisarrest hadden gekregen per voiture naar Kortrijk vervoerd. Alle Hollanders die hier een post bekleedden als ontvanger van de contributiën, magazijn-meester met hun vrouwen en kinderen zijn ook vertrokken.

Nieuw magistraat

Op 14 oktober vernam men dat elke man, die minstens fl 10 belasting betaalde, recht had om ter verkiezing te gaan voor een nieuw magistraat. [dat zou nu 100 euro zijn]

Zaterdag 16 oktober ging die verkiezing door.

Franciscus de Brauwere kreeg 50 stemmen en was burgemeester.

Henricus Vander Beke 46 en Petrus Lefèvere 38 werden de schepenen.

De volgende raadsleden werden: Joseph Vroome-Saeijs, Henricus de Brauwere, Louis Meijnne, Petrus de Brauwere, Franciscus Bogaert en Michiel Foqueur.

“Sedert den 30e september had men het alderschoonste weeder en zonneshijn gehad, zonder regen, gelijk in het midden van den zomer, 't gonne wonderlijk was. Dit heeft geduerd tot den 25e oktober”

(Beschryving der stad ende haven van Nieuport ... J.B. Rybens, Th. De Roo sr en Th. De Roo jr hs. 148-153)
zie ook artikel Belgie1830 Nieuwpoort

Engelsen

DINGENS EN DE ENGELSEN

NIEUWPOORT 1914

Gerard Dingens

Gerard Dingens de échte sluismeester te Nieuwpoort schreef een verslag over de gebeurtenissen zoals hij die meemaakte.

Hoogstwaarschijnlijk werd het geschreven op vraag van hoofdingenieur BOURGOIGNIE en dit in opdracht van minister Joris HELLEPUTTE die na de oorlog een rapport over de omstandigheden aan de sluizen in Nieuwpoort in oktober 1914, had gevraagd.

In den voormiddag van 8 October 1914, kwamen 4 Engelsche militairen in ons bureel en lieten, in zeer beleefde gebaren weten, dat zij zich daar kwamen vestigen en gebruik maken, van alles wat hun kon dienstig wezen onder militair opzicht (telegraaf, telefoon enz.) Vanaf hun binnentreden, was het telefoon gebruik onafgebroken tussen Nieuport en Roeselare maar dit ging in den beginne niet bijzonder goed. De telefoon bedienden te Nieuport en te Roeselare verstonden hen zeer gebrekkig. Het weinige fransch dat zij kenden, was moeilijk te verstaan en na een kort verwijl, verzochten zij ons hen te helpen.

Alles ging naar wensch. Die Heren waren zoo te vreden over onze hulp, dat zij niet wisten hoe hunne tevredenheid uit te drukken en ons de best spijzen en dranken opdrongen die zij bij zich hadden. Weldra wisten wij dat die vier militairen, eene zoogenaamde Engelse Etat Major uitmaakten.

Op Zaterdag 10 October, kwamen 2 Engelsche Operofficieren, per auto ons bezoeken en vroegen ons in het geheim en alleen te spreken. Natuurlijk werd onmiddellijk aan dit verzoek vol daan.

Alleen zijnde, toonde zij ons de "Carte de l'Etat Major" en vroegen of er mogelijkheid bestond, het terrein, gelegen tusschen de vaart van Plasschendale, de Oostendschevaart en de duinen onder water te zetten.

Wij antwoordden ontkennend en gaven daarvoor de volgende redenen op:

1° Men beschikt slechts over den déversoir van Vladslou Ambacht(Nieuw bedelf) met zijne 3 openingen van 2M50 ieder; veel te weinig om zulk eene groote oppervlakte land te overstroomen, tenzij men toevlucht zou nemen tot het doorgraven van den rechten oeverdijk der Passchendalevaart en water liet binnenstromen door het Gravensas.

2° Het grootste deel der wegen en landen tusschen Nieuport en Oostende, liggen merkkelijk hooger dan de hoogste getijden.

3° De duinen langs de zeekust, die van aan Westende tot aan de haven van Nieuport tamelijk breed zijn, kunnen in geen geval overstroomd worden .

4° Om gelijk welke overstrooming aan die zijde te kunnen verrichten, moest men meester blijven der vaart Brugge-Oostende, want er behoeft rekening te werden gehouden, dat er slechts gedurende een goede paar uren per getij, te Nieuport kon water gegeven worden, terwijl men te Oostende gedurende 9 tot 10 uren tijd had, dit water in zee te lossen.

Dan vroeg men ons of het land , zuidelijk de Plasschendalevaart gelegen niet onder water kon gezet werden. Wij antwoordden bevestigend maar... dat dit een werk zou geweest zijn van zeer langen duur en dan nog onder voorwaarde, dat men meester bleef van de Oostendsche vaart, dewijl men andere het zeewater te Nieuport, door het Gravensas binnen gelaten, door het sas te Plasschendale kon lossen.

Onze mededeeling werd met veel aandacht aanhoord en door een der twee hooge Oversten, die goed fransch sprak, aan den tweeden in het Engelsch overgezegd, die alles nauwkeurig aenteekende.

Volgens wij uit de samenspraak, tusschen die twee hooge personen konden begrijpen, was het eigenlijke doel, den vijand van de kust verwijderd te houden.

Het onderhoud duurde omtrent een uur en bij het heengaan zegden zij hoogst tevreden te wezen over onze overtuigende inlichtingen, zij schudden ons herhaalde malen de hand, (eene zeldzaamheid bij den ernstigen Engelsman.) en verlieten ons met de woorden: "*Soyez pas triste, ça ira bien*" Gaarne hadden wij geweten wie onze hooge bezoekers waren en drongen aan bij de bij ons verblijvende Engelsche E.M. doch vruchteloos. Als eenig antwoord, staken zij de handen omhoog zeggende : "*high, high.*"

Paul Van Pul heeft redenen opgesomd, wie onder meer bij Dingens kwam aankloppen: kolonel Tom Bridges die militair attaché was geweest in

Brussel, goed Frans kende, en reeds op 4 oktober 1914 naar Antwerpen was gestuurd om als Engels liaison in het Groot Hoofdkwartier van de Belgen te dienen!

DE ENGELSEN KOMEN

Henry Rawlinson

Henry Rawlinson kwam op 5 oktober in Duinkerke aan en de dag erop ontscheepte de 7th Infantry Division in Zeebrugge en de 3rd Cavalry Division in Oostende op 8 oktober.

Rawlinson was juist als luitenant-generaal aangeesteld van het IV Corps in de British Expeditionary Force (BEF) van Sir John French.

Sir Winston Churchill wou Antwerpen, waar het Belgisch Leger zich had teruggetrokken, met de Britse strijdkrachten behouden ... wat bij zijn collega's op een "*homerical laugh*" was onthaald. Daar was de Royal Marine Brigade reeds de 4 oktober aangekomen en 2 Naval Brigades op 6 oktober : samen 8 000 man!

Rawlinson had een probleem : Churchill bijstaan met zijn cavalry maar met een tekort aan vuurkracht of bij Sir John French aansluiten rond Ieper. Daarom was er wel wat verwarring midden de provincie West-Vlaanderen ... in Roeselare op zijn tijdelijk hoofdkwartier ! Een week lang ontbreken notities in het dagboek van Rawlinson. De Engelsen trokken van noord naar zuid en de Belgen van oost naar west doorheen de provincie !

Op 11 oktober krijgt hij een telegram van French : "*... you acted excellently in a very difficult situation ...*" en op 12 oktober noteert hij "*... that the French (Fransen) did not know my movements and that I was upsetting Sir John's and Joffre's plans.*"

Wat Joffre niet wist, was dat Sir John strikte orders had gekregen in Londen ... zich niet overdreven in te zetten om wat "*would risk his Expeditionary Force*".

> Een omstandigheid die doen denken aan de opgezette evacuatie vanaf 26 mei 1940 in een volgend Wereldconflict ...

OOSTENDE

Op 10 oktober kwam het Belgisch Hoofdkwartier in Oostende toe en de Engelsen wilden Oostende veiligstellen. Dus kwam men informatie halen bij Dingens.

Intussen hadden zowel generaal Pau, liaison van de Fransen, als generaal Rawlinson de Belgische koning aangeraden zich in Frankrijk terug te trekken.

Op 11 oktober was Rawlinson in Roeselare ...

Zowel Pau als zijn opvolger, Brécard, telegrafeerden in die zin naar Foch, commandant van de noordelijke vleugel van de Franse defensie.

Daarop stuurde die een telegram om 13.15 u naar generalissimo Joffre, die prompt zijn veto stelde en verbood dat ook maar een Belgisch militair zich zou terugtrekken naar Frankrijk ...

De Fransen hadden nog aanvalsplannen toen. Ze voerden zelf met treinen heel wat troepen naar het Belgische front. De Belgen moesten de aanval stoppen aan de IJzer vonden ze.

Op het einde van de beraadslaging te Oostende, verhuisde het hoofdkwartier en de koning naar Nieuwpoort op 13 oktober. De beslissing werd geformuleerd (aan de dijk te Nieuwpoort-Bad) om de verdediging aan de IJzer te handhaven. Eens het hoofdkwartier en de koning te Veurne aankwamen op 14 oktober werd die beslissing aan de divisiecommandanten meegedeeld.

Wat generaal Michel (4de div.) verspreidde was zelfs bekend geraakt bij de Duitsers:

"Het lot van de hele campagne hangt af van onze weerstand. Ik verwacht dat de officieren en de manschappen zich niet terugtrekken om welke inspanning dat ook moge kosten, en meer te doen dan hun plicht. De redding van het land en dus ieder individueel hangt van hen af. Laat ons weerstaan tot ons uiterste "

Toen de Franse pers nog in de 20ger jaren liet blijken dat het de Fransen waren die gezorgd hadden dat het Belgisch Leger stand hield aan de IJzer, kon koning Albert dat niet over zijn kant laten gaan en liet hij een repliek doorgeven !

> Uit documenten die later werden uitgevlooid, die soms met vertraging waren opgesteld ... bleek dat koning Albert misschien bereid was uit te wijken naar Frankrijk ... maar zijn werkelijke bedoelingen en meningen zijn nergens door hemzelf neergeschreven. Ook generaal Jungbluth, zijn dichte adviseur, liet dat in het ongewisse ... Uiteindelijk is de Franse optie toch gevolgd.

Zijn zoon Leopold III poneerde steeds dat (ook) zijn vader altijd vast besloten was in België te blijven ...

BRIDGES

Tom Bridges,

Dat Engelse officieren, zoals Bridges, uit hun opleiding zich nog iets herinnerden, wat er in Oostende ooit geprobeerd werd ... kunnen wij lezen in de Nieuwpoortse kroniek van J.B. Rybens uit 1708 :

“Op den 20 mej vernaemen wij naer dat op gisteren de Engelsche het sas van Slikens (Slijkens) hadden doen sprijngen, het geene maer alf was gelukt, door het hoogen van het waeter is het kruijd die sij hadden geleijt in vaeten in de verlaeten, waer af er eenigte sijn nat geworden, maer dog het gemelde sas is onbruikbaer en geworden, en uijt nemende beschaedight door het kleen getal van vaeten die er nog sijn gesprongen, en heeft daerom niet gelaeten van veel huijsen die op het selve sas stonden in den grond te doen storten ...”

En wat meer is : in 1708 had John Churchill, 1e hertog van Marlborough, problemen met zijn bevoorradings in Oostende, want de Fransen hadden de dijken van het kanaal van Plassendale doorgestoken ! Die keer gebruikten de Fransen te Nieuwpoort de overstromingstechniek tegen de anti-Franse alliantie.

red. G. Demerre

P. Van Pul 1995, 2004, 2006.

R. Atwood, General Lord Rawlinson. From tragedy to Triumph, Bloomsbury Academic, Londen, 2018.

J.B. Rybens hs p. 222 / uitg. BdK p. 130, Nieuwpoort, 1966.

zie ook jg. 8/1 Een Brits verzoek

Nieuwpoort-bad

De Toekomst, zondag 21 augustus 1938.

“VLAAMSCHE BADGASTEN AAN DE WEST-KUST”

Ook het intellectueel Vlaanderen doet aan concen-

tratie aan de kust. Iedere week worden gezellige namiddagen ingericht te Duinpark, familieavonden in het Casino te Koksijde-Baden, een bonte avond in hetzelfde Casino op Zaterdag 27 Oogst om het seizoen af te sluiten en een uitstap in groep.

Dit jaar werd Nieuwpoort verkozen. Iedereen, zowel stad als particulieren, hadden er aan gehouden de Vlaamsche gasten het verblijf aangenaam te maken en tevens een goeden indruk te laten over onze stad.

Een 40-tal gasten waren Zaterdag opgekomen. We bemerken onder meer de Heeren Professor Vandeweyer van de Hoogeschool van Leuven en diens zoon, Advokaat aan het Beroepshof; Rombauts en Dierckx, Leeraars aan de Normaalschool te Gent; Adv. Bulkaert; R. Goossens, Industrieel, Antwerpen; Pieters, gehecht aan het Consulaat te Shanghai; Teugels, Vrederechter ter stede, en meer anderen.

Te 14.30 uur werden ze op eerewijn onthaald in de raadszaal van het stadhuis.

De heer Schepen Gaelens heette het gezelschap, bestaande uit 40 dames en heeren, hartelijk welkom. Hij wees er ondermeer op dat Nieuwpoort tracht een rol te spelen op gebied van toerisme in Vlaanderen en dat de stad dan ook haar Vlaamsch karakter tracht te bewaren door haar bouwtrant en ook door haar administratie.

Meester Vandeweyer dankt het Stadsbestuur voor het hartelijk en vriendelijk onthaal en drukt er op dat, was er eens wrijving in 't verleden om ongezonde taaltoestanden in administratie, alle Vlamingen zoo goed van harte zijn, dat zij alles vergeten en vergeven: die dag moet een dag van verbroedering zijn en samenwerking tusschen allen.

De Heer Schepen dankt den spreker en stelt den drank in tot heil van badgasten en tot vredesband tusschen badgasten en administratie.

De Heer Secretaris Van Hecke verstrekt uitleg over de schilderijen die de raadszaal versieren, waarna het gezelschap onder leiding van den heer Berquin, Conservator, het museum P. Bracke en het in wording zijnde museum Oud Nieuwpoort bezichtigt. Zij luisteren gretig naar de woorden van den Conservator en enkele toehoorders beloven giften.

Men brengt dan een bezoek aan de tentoonstelling van de doeken van onzen kunstenaar Staf Buffel. De Heer Dierckx leidt het bezoek in door een kleine toespraak. Hij wijst er op dat de kunstenaar, alhoewel een veelzijdig talent bezittend als teekenaar en portrettist, toch vooral zijn naam verbonden is aan zee en duin. Vooral als vertolker van het duinlandschap is hij beroemd, want hij kent de duinen, die kinderen van de zee door en door, hij leeft hun leven mede, hun strijd, hun poëzie. Dit ondankbaar duinenlandschap werd door niet velen aangepakt om de bijna onoverkomelijke moeilijkheid er aan verbonden. Men moet vergroeid zijn met de duinen en ze met ganscher hart liefhebben en dit in eenvoud, zoals Gezelle en Verriest, om ze als kunstenaar te kunnen vertolken met volle meesterschap en techniek om dit als Staf Buffel te kunnen doen.

Die atmosfeer geschapen zijnde om de kunstwerken van onzen stadsgenoot te kunnen smaken, werd een detailbezoek gebracht aan het atelier en de kamers waar zoo kwistig zee en duin rondgestrooid liggen.

De wandeling werd voortgezet tot aan de gewezen werf van M. Em Vandenabeele. Daar deed Dr. Karel Engelbeen het belang uitschijnen van Nieuwpoort in de economie van het land: jammer dat noch de regering, noch de stad niet steeds een grootscheepsche havenpolitiek gevoerd hebben, anders zou Nieuwpoort verbonden zijn met haar hinterland Leie en Henegouwen over Ieper-Komen, en Diksmuide-Roeselare en zou als enige natuurlijke haven aan de kust grooten bloei kennen. Hij weidde dan nog uit over de plaatselijke handel en nijverheid en over de "rechte" die van Nieuwpoort moet maken een handelshaven met toekomst. Nieuwpoort is ook gehinderd door haar klein grondgebied en streeft dus ook naar uitbreiding.

Aan het Koning Albert Monument en op de Sassen geeft de Heer Juul Filliaert de rol weer van de sluizen in den slag van den IJzer in 1914, alsmede van de mannen Cogge en Gheeraert die ze bedienden: hij legt de laatste hand aan een werk over die gebeurtenis, dat waarschijnlijk verschijnt in de Davidsfondsreeks aanstaande jaar.

Men wandelde verder onder leiding van M. Filliaert naar de Tempelierstoren (sic) en de Kerk, waar de Heer Bultynck, koster, de heerlijke remonstrans aan de verbaasde oogen der bezoekers toonde en uitleg verschafte over haar betekenis en haar redding in den oorlog.

Uiterst voldaan, scheidde het gezelschap en werd aan iedereen hartelijk tot weerziens gewenscht in onze goede stede.

L.V.H. (Leo Van Hille)

Archief

BESTUURSWISSEL

15e eeuw

SAN nr 3582, 3683

Voortaan hebben wij in Nieuwpoort een bestuurswissel om de zes jaar, sinds 1921, als geen leden van de raad overlijden of geen politieke onvoorziene problemen rijzen in een coalitie ... In de 19de eeuw werd zelfs elke drie jaar de helft van de raad met verkiezingen vervangen.

Magistraat van 1489-1490

Na de geruchtmakende belegering van 1489 toen burgemeester Jan Turpin burgemeester van der corpse was, werd traditioneel toen een wissel doorgevoerd elk jaar. Zijn collega Jacop Meegoet was burgemeester van scepenen en het volgende jaar kwam die in de functie van Turpin.

Anthonis vanden Berghe, Claeys Jacobzone, Lauwers Inghelrave, Claes de Mystere, Cornelis Helle, Christiaen Willaert, Brick van Bremen en Jan Lambaert waren de scepenen.

Op 17 januari gaan de twee burgemeesters : Jan Turpin van den corpse en Jacob Meegoet van scepenen, naar de graaf van Nassau te Brugge (gezant van Maximiliaan) om hulp te vragen voor de zware financiële toestand.

Voor de stadsontvangsten dit werkjaar tekent men een nadelig saldo op van lb pars. 1297-16-4 nl. voor de ontvangsten lb pars. 29 251-16-6 en voor de uitgaven lb pars. 30 549-12-10.

Voor voedsel en drank van de verdedigers alléén was 1634 lb pars. besteed .

Er was een lening aangegaan onder de bewoners. 106 burgers tekenden in voor 2322 lb pars.

[Huidige koopwaarde 78 300 euro]

Magistraat van 1490-1491

Wethouders ghestelt & gemaect binnen der stede van Nieuport den xxix sten dach van Sporkele m iiii c tnegentich omme tregendt van der justicie & en goede pollicie :

Jacob Meegoet burghemeester van der courpse en

Claeys van de Teghelaere burghemeester van scepenen.

Pieter Kentart, Andries Jacx, Claeis Jacobzoone,

Lauwers Inghelranen, Cornelis Helle, Jan Rommels, Jaque Ogier, Jan de Vettere, Claeys Loys : scepene.

Hendric Meese en Willem Inghels: tesoriers.

Magistraat van 1492-1493

Anthone Vanden Berghe burghemeester van der courpse en

Jacob Meegoet burghemeester van scepene.

[*Er werd streng vermeden dat een burghemeester 2 opeenvolgende legislaturen aanbleef !*]

Joos de Witte, Pauwels vander Straete, Michiel de Potter, Jan de Dromere, Bricx van Bremen, meester Pieter Jaex, Jan van Varsenaere, meester Jan de Codt, Morice de Vleeschouwer : scepene.

Jan de Teghelaere en Claeis de Mystere: tesoriers.

genoteerd door H. Boydens+

WAT WERDEN ZE BETAALD ?

Aanvankelijk functioneerden in het Ancien Regime de beide burghemeesters te Nieuwpoort zonder wedde. Ze genoten natuurlijk van allerlei 'aandelen' in taksen en rechten ...

In de Oostenrijkse administratie van de 18e eeuw bleek dat er wél jaarlijkse bedragen uit de stadskas in gulden courant waren vastgesteld per ambt.

De burghemeesters kregen elk 2050 gulden.

De schepene kregen elk 985 gulden.

De eerste tesorier kreeg 300 gulden, de tweede 580 gulden.

Dat kwam samen op een som van 13 845 Vlaamse gulden courant.

Zij waren echter gebonden aan een koninklijke taks (dimes royale) : de burghemeester 25 gulden per jaar, de schepene 12 gulden en de tesoriers elk 20 gulden : samen 198 gulden.

Een baljuw kreeg bovenop zijn gage een "Droit de robe dit en Thiois Keirrellaeckens", zitpenningen, tafelgeld, wijngeld, landbouwtaks in de maand mei ... enz. totaal tot 400 gulden.

De surplus voor de burghemeester bedroeg jaarlijks 400 gulden. De schepene kregen elk zo 230 gulden, de pensionaris en greffier 400 gulden, de tesorier 700 gulden.

Er was dan nog presence-geld voor de magistraat bij de jaarlijkse rekeningen

1 gulden wisselgeld was 1,66 gulden courant.

100 gulden courant in 1772 zou nu de koopwaarde hebben gehad van 500 euro !

red. G. Demerre

William Stanley

op passage te Nieuwpoort

Deze ex-kolonel in dienst van koningin Elisabeth I schonk aan het klooster van de kartuizers in 1602 en 1603 resp. 250 en 418 gulden.

Hij begeleidde de communauteit vanuit Mechelen tot in Nieuwpoort.

Sir William Stanley

Hij was geboren in het kasteel van Hooton (Cheshire). Hij kwam in dienst van de hertog van Alva in 1570. Twee jaar later werd hij ingezet in de strijd tegen de katholieken in Ierland . Ook al was hij Rooms-katholiek, hij stond op goede voet en was in de dienst van koningin Elisabeth I. Zij stuurde hem met een lers regiment in 1586 met het expeditie korps van de graaf van Leicester om de strijd tegen Spanje te voeren als steun met de opstandelingen in de Nederlanden .

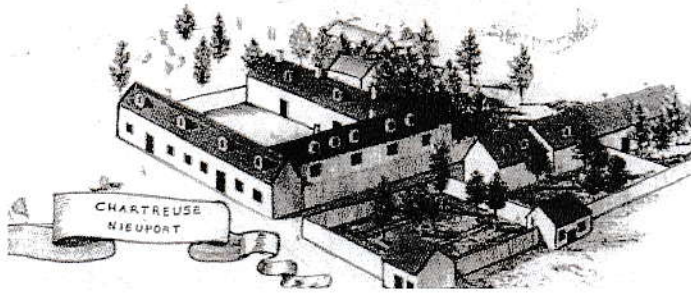
Stanley werd militair gouverneur benoemd in Deventer. In februari 1587 gaf hij zich over (desertie ?) en sloot zich aan met zijn soldaten bij de Spanjaarden. Eén dag later deed Rowland York juist hetzelfde te Zutphen ...

Dat stelde hem buiten de wet, want hij werd lid van de Grote Oorlogsraad in Madrid en militaire gouverneur van Mechelen.

Hij kocht een groot huis begin 1609 te Mechelen, alwaar zijn vrouw Elisabeth Egerton zou sterven in 1614.

Hij geraakte bevriend met Dom Francis Thimbleby, procureur van de kartuizers. Hij stelde zijn testament op in 1625 ten voordele van de kartuizers, waarvan hij reeds een weldoener was.

Met prior Thomas Hallowes, vicaris Robert Dalton, procureur Francis Thimbleby, kapelaan Peter Dolman, koormonniken Cyril Chambers, George Eglingtonby, John Persons, Anthony Langworth en John Hutton, novice Alexander Norris en twee conversen John Fennel en Christopher Mallory verhuisde de Engelse communauteit naar Nieuwpoort.

Stanley verbleef nog vier jaar te Nieuwpoort in het klooster, alwaar hij zou sterven op 3 maart 1630 (sic).

Zijn stoffelijk overschot werd overgebracht naar Mechelen, om te rusten naast dat van zijn vrouw in de O.L.Vrouwekerk.

Lees ook NAK 10/2

Coutumes

Uit het register "Scepenen Kennissen" van 1 Januari 1571 tot 1 oktober 1575 fol. 46

"Bail de 8 mesures de terre, sises à Ramscale, pour seize ans, au prix de 66 lb. parisis par an; avec le droit pour le preneur d'extraire la tourbe d'une parcelle de 450 verges; durant quatre ans, au prix de 40 lb parisis par an; et au bout de ce terme, il devra avoir nivelé ... alle de pitten en plompaers te vullen; s'il lui manquait de la terre, il devra recreuser les fossés et tirer des rigoles pour en avoir à suffisance et convertir la parcelle en pré à foin; il fera ce nivellement au fur et à mesure des travaux d'extraction, de manière qu'on puisse labourer et herser ... dat tzelve zuele ende hechde raken mach"

Hierbij is duidelijk hoe gronden verhuurd worden, met de toestemming en extra betaling om er turf uit te winnen. Nadien moet de grond weer effen gemaakt en de grachten opnieuw aangelegd mét greppels (rigoles) tot hooiweiden. Bij de ontginning moet men effenaar de grond bewerken met ploeg en eg (zuele ende hechde) ...

Acht gemete of 3,6 ha voor 33 gulden per jaar en daaruit een stuk van 68 are aan 20 gulden per jaar.

Tien gulden zou nu 236 euro zijn.

Fol. 193

Conditions pour la refection de la digue en face du Riethuus et de celle du seigneur de Nieulant

juqu'au Thunelbrugskin, adjugée à Joos Pot "dycmeester".

"Alle de gaten ende knaghynghe die bi den tempeeste vander zee ghebroken zyn int beloop, wel ende duechdelick te vullene met goede coorne aerde, ende die wel vast an een ghestampt schaecht rechte onder de lynde, ende daer up te crammene met eene goede lovelieke ende reale matte van havere gleye, ender daer up ghesteken met rugghen gleye drie banden op de voet over een raekende..."

Herstel van schade aan dijken was enerzijds met landbouwaarde (coorne aerde) en soorten stro (gley) zowel van haver als van rogge ...

Daarbij werd ook gebruik gemaakt, van rijshout van es, eik of waterwilg.

Voorwaarden opgelegd aan Pierre Moens voor drie jaar bij levering van 10 000 houtbussels (fascines) aan 34 sous per honderd, op 14 februari 1577.

"Den eersten band moet ligghen eenen halven voet van gronthende; den ije bandt moet ligghen twee voeten ende drie dumen vanden eersten bandt; ende den derden bandt moet ligghen twee voeten ende drie dumen vanden tweeden bandt ofte vyf voeten van tgroothende. Den eersten bandt mot dick zyn ses palmen, ende den tweeden bandt moet ooc dicke zyn vj palmen, ende denderden bandt vier palemen ofte daer omtrent; ende moeten lanck zyn metten tophende tusschen acht en neghen voeten; ende den staeken: wel verstaende rchte werckelicke staeken, moeten lanck zyn xiiij voeten, ende ten halve, moeten grepe dicke zyn, elcke staeke gerekent voor een bondt ... ende de gaeren en moghen anders gheen hout zyn dan haese claeren hesschen, heeken oft waterwulghen ..."

"Coutumes de la ville et du port de Nieuport" uitg. L. Gilliodts-Van Severen, 1901.

Colofon

Redactieadres:

Vrienden van het Patrimonium

p/a P. Deswartelaan 69-102

8620 Nieuwpoort

Verantwoordelijke uitgever G. Demerre

Canadalaan 61 - 8620 Nieuwpoort

